

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-72/2024. számú ügyben
egy sajátos nevelési igényű tanuló nevelési-oktatási feltételeinek
hiányosságaiival, az intézmények eljárásával összefüggésben

Érintett szervek:

- Horváth István Általános Iskola, Pétfürdő
- Veszprémi Tankerületi Központ
- Veszprém Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Szakértői Bizottsága

2024.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-72/2024. számú ügyben**

Az eljárás megindítása

A panaszos szülő a sajátos nevelési igényű gyermeke iskolája, a pétfürdői Horváth István Általános Iskola (a továbbiakban: Iskola) eljárását sérelmezte. A szülő véleménye szerint az iskolában a gyermekét teszik mindenért felelőssé, társai többször bántalmazták, az osztályfőnöke pedig nem veszi figyelembe a gyermek sajátos nevelési igényét. A fejlesztő órák egy része tanév közben megszűnt, és késve kapta meg a tankönyveit. A szülő szerint a gyermeket az iskolából el akarták tanácsolni, de kifogásolta azt is, hogy a gyermek osztályfőnöke olyan tárgyakat is tanít, amire nincsen képesítése.

A panaszbeadvány alapján felmerült az alapjogi visszasság gyanúja, ezért az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 25. § (1) bekezdése alapján megkerestem a Veszprémi Tankerületi Központ (a továbbiakban: Tankerület) igazgatóját, a Veszprém Megyei Pedagógiai Szakszolgálat (a továbbiakban: Szakszolgálat) főigazgatóját, továbbá az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar dékánját.

Érintett alkotmányos jog

- a jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye: *„Magyarország független demokratikus jogállam.”* [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés];
- az emberi méltósághoz való jog: *„Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz”* [Alaptörvény II. cikk];
- a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.”* [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés];
- az oktatáshoz való jog: *„Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.”* [Alaptörvény XI. cikk (1) és (2) bekezdései];
- a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: *„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”* [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés];
- a jogorvoslathoz való jog: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”* [Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdés].

Alkalmazott jogszabályok

- a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Gyermekekjogi Egyezmény);
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.);
- a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Nkt. Vhr.);

- a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet (a továbbiakban: Pszr.);
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: Műk. r.);
- Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 32/2012. (X. 8.) EMMI rendeletben (a továbbiakban: régi Irányelv).

A megállapított tényállás

1. A panaszos beadványában sérelmezettek

A szülő panaszában a gyermeke által az Iskolában a társaitól elszenvedett bántalmazásokat (közövel hadonásztak előtte, ököllel szembe ütötték, megtaposták cipőjét, száját teletömték falevéllal, egy laptop eltörésével vádolták) sérelmezte. Állítása szerint ezekkel szemben az Iskola nem lépett fel határozottan, a bántalmazásban részt vett gyermeket nem vonták felelősségre. Az eseteket a szülő minden alkalommal jelezte az Iskolának, végül 2022 májusában volt egy vizsgálat, amelynek *eredményét azonban nem közölték a panaszos szülővel, és az iratokat a kérésére sem adták ki a számára.*

Az apa szerint az osztályfőnök *nem veszi figyelembe a gyermeke sajátos nevelési igényét*, angol órán matematika dolgozatot íratott vele, nem a tanított anyagot kérte számon, vagy nem írta be a jó érdemjegyet, továbbá a fejlesztő pedagógus által adott jegyet is csak a szülőnek a fenntartóhoz fordulását követően rögzítették a naplóban.

A gyermeknek korábban *hétfőnként fejlesztő órája volt, amely időközben megszűnt*, a megszűnés okát azonban a panaszos nem ismeri. A szülő tudomása szerint az iskola novemberben *késve rendelte meg gyermekének a szükséges tankönyveket*. Sérelmezte azt is, hogy 2022 novemberében behívták az iskolába, ahol arra kérték, hogy az első *félév végén vigye el a gyermekét az iskolából*. A panaszos ezt nem szeretné, mivel a környéken nincs másik iskola, ahová átvihetné a gyermeket. A panaszos tudomása szerint *az osztályfőnök a saját szakja mellett további négy másik tantárgyat is tanít, amelyekre nincs képesítése*, így pl. a matematika oktatására.

Az első beadványát követően a panaszos megküldte a Tankerülettől 2023. május 10-én kapott válaszevél másolatát, újabb beadványaiban pedig a gyermekét iskolában ért további hátrányos következményekről, bántalmazásokról számolt be, így miután a fenntartóhoz fordult a gyermekét a hátsó padba ültették, felszerelésihiányt írtak be a naplóba, nem fogadták el a hiányzásról bemutatott igazolását. A szülő sérelmezte az osztálykiránduláson való részvételről lemondó nyilatkozat írására vonatkozó osztályfőnöki felszólítást, hiszen gyermeke részt kívánt venni a táborozásban. Következő beadványában a táborozás alatt történt körülményeket (pl. egymás bántalmazása) ismertette a panaszos, amelyeket véleménye szerint az Iskola szintén nem vizsgált ki, sőt gyermekét nevezték hazugnak.

A táborban történtek kapcsán egy másik szülő is panasszal fordult hozzám, egyben csatolta az iskolától kapott választ, amelyben az igazgató a vizsgálat eredményéről tájékoztatta a szülőt és több kérdést tett fel a gyermeke tábori viselkedésével összefüggésben. A táborozás vonatkozásában később a panaszos szülő is hivatalomhoz fordult, *arról is nyilatkozva, hogy a fenntartóhoz nem fordultak.*

Majd a gyermek édesanyja 2023. szeptember 1-jén az osztály szociometriai hálózatát (az iskolai osztályban kialakult kapcsolatrendszer) feltáró kérdőív kitöltésével kapcsolatosan további segítséget kért.

2. A Tankerület igazgatójának válaszában foglaltak

2.1. Az igazgató megkeresésében adott válaszában utalt arra, hogy az alsó tagozat 1-2. évfolyamán a szülőknek semmi problémája nem volt az iskolával, illetve a pedagógusokkal, nehézségek, problémák a 3-4. osztályban már felmerültek, illetve az 5. osztálytól váltak gyakorivá. Ehhez véleménye szerint hozzájárulhat az is, hogy felső tagozaton már több tanár tartja a különböző foglalkozásokat, tanórákat, a gyermek nehezen tudja ezt a változást befogadni.

A panaszos személyesen tett panaszt 2023. április 11-én a Tankerületnél, ekkor kérte *az osztályfőnök gyermekével való bánásmódjának kivizsgálását, továbbá azt, hogy gyermeke oktatása és számonkérése a megfelelő tanmenet szerint történjen.* A szülő bejelentéséről a Tankerület 2023. április 13-án tájékoztatta az Iskola igazgatóját és kérte az ügy haladéktalan kivizsgálását. Az igazgató válasza szerint a gyermek osztályfőnöke ugyan nem rendelkezik gyógypedagógiai végzettséggel, de alkalmazza a gyógypedagógiai módszereket, rendszeresen konzultál a gyermeket fejlesztő utazó gyógypedagógussal, a két fejlesztő pedagógussal, együttműködik a felzárkóztató csoportban készségeket, képességeket fejlesztő kollégával.

A szülőt panaszának kivizsgálásáról a Tankerület igazgatója 2023. május 10-ei válaszlevelével tájékoztatta. Az ebben foglaltak szerint *a szülői kérelmet a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvény 1. §-ában foglaltaknak megfelelően kivizsgálta.* A vizsgálat eredménye szerint az Iskola pedagógusai a tanulót a szakértői véleményben foglaltaknak és jogszabályokban előírtaknak megfelelően tanítják, egyben felhívta a szülő figyelmét a gyermeke tekintetében esedékessé vált szakértői vélemény felülvizsgálatának szükségességére. Továbbá tájékoztatást adott arról, hogy a *2023/2024-es tanévtől a fenntartó gyógypedagógiai asszisztenszt biztosít az Iskola számára.*

A szülővel való személyes találkozást követően a Tankerület igazgatója arra kérte az Iskola vezetőjét, hogy tájékoztassa a szülőket a gyermekük speciális nevelés-oktatásáról, az ellátás tartalmáról, a szakértői véleménynek és a vonatkozó jogszabályoknak való megfeleléséről. A megbeszélésre 2023. május 18-án került sor, az ott elhangzottak szerint a szülők elmondták, hogy elégedettek az iskolával, *egyetlen problémájuk, hogy az osztálytársai nem fogadják el gyermeküket, és emiatt gyakoriak a konfliktusok a gyermekek között.*

2.2. A megkeresésében *feltett kérdések mentén* a Tankerület igazgatója kifejtette a következőket. A panaszos szülő 2022 májusában a gyermek akkori osztályfőnöke a tanuló utazó gyógypedagógusával készítette el a szakértői bizottság véleményének felülvizsgálathoz szükséges nyomtatványt, amelynek része a pedagógiai jellemzés. Az édesapának az iskolatitkár adta oda a nyomtatványt aláírásra, a hozzá tartozó mellékletekkel együtt, lehetővé téve, hogy átnézze a papírokat. A nyomtatvány 6 oldalas, a dokumentum több oldalán, összesen 4 helyen szükséges a szülő aláírása. A panaszos azokat sietve aláírta.

A szülő által említett egyes *kortárs bántalmazások körében* a körzős és a laptopos, továbbá a falevél szájba töméses eset kapcsán a másik szülő 2023. május 8-án kereste fel az Iskola vezetését. Mindegyik eset ismert volt az Iskola számára, mert azokat a megtörténtük után azonnal kivizsgálták, ennek ellenére a szülői panasz ismeretében újra felülvizsgálták a történeteket. E vizsgálat feltárta, hogy a gyermeket két osztálytársa nem engedte be az osztályterembe, az ajtóban elállták az útját és körzővel hadonásztak előtte. A tanuló ezt rögtön elmondta a panaszosnak, aki bejött az Iskolába és az ifjúságvédelmi felelősnek jelezte az esetet, melyről a gyerekeket azonnal kikérdezték. A panaszos, az ifjúságvédelmi felelős és további két pedagógus társaságában tisztázták a történeteket. A jelen lévő gyermektől annak két osztálytársa elnézést kért a panaszos jelenlétében, aki ezt elfogadta. Az ügyben érintett két fiút az eset után az Iskola igazgatója szóbeli figyelmeztetésben részesítette, és felhívta figyelmüket a helyes viselkedésre. Ezen kívül mindkét gyermek szüleit behívatta az Iskolába, hogy megbeszélje velük is a problémákat. Az ifjúságvédelmi koordinátor jelzésére a helyi

illetékes gondozási központban tartott havi esetkonferencián az egyik tanulónak ismét felhívták a figyelmét a társaival való helyes viselkedésre, kérték a szülő együttműködését.

A törött laptop kijelző esetét a panaszos gyermekére próbálták ráfogni az osztálytársai. A vizsgálat eredménye szerint az egyik tanuló úgy próbálta gyorsabb pakolásra rávenni a panaszos gyermekét, hogy a fiú könyvét a laptopba rakta, és rácsapta a tetejét. A gyermekeket kikérdezték, az érintett tanuló beismerte tettét, aki ezért osztályfőnöki intésből részesült, a kárt az érintett gyermek szülője megtérítette.

A panaszos szülő tudomása szerint gyermekére három osztálytársa az egyik órákői szünetben ráborította az asztalt és a székek is felborultak. A vizsgálat eredménye szerint a gyermekek közötti szóváltásnak az ügyeletes pedagógus véget vetett. A gyermekek ezt követően egybehangzóan megerősítették, hogy senki nem borította a panaszos gyermekére a padot, ezzel szemben egy szék felborult és a hátsó padban ülő tanuló lábára esett.

A faleveles eset kapcsán a panaszos gyermeke játszani szeretett volna néhány osztálytársával, akik pedig ezt nem szerették volna. A panaszos gyermeke ezek után sem tárgított, ezért két tanuló füves falevelet tett a szájába. A helytelen cselekedet miatt a két tanulót az igazgatói irodában felelősségre vonták, osztályfőnöki figyelmeztetést kaptak. Az egyik érintett tanuló édesapját személyesen tájékoztatta az osztályfőnök, a másik tanuló édesanyjával telefonon beszélt. Az ökölrel való szembe ütésről az Iskolának nem volt tudomása, azzal kapcsolatosan nem érkezett jelzés egyetlen pedagógushoz sem a gyermektől.

A panaszos gyermeke a 2023. március 14-ei az ünnepi műsor során taposta meg egyik osztálytársának lábát. Az érintett tanuló ezt nem jelezte, de az osztályfőnök észrevette, hogy sántít, és rákérdezett, mi a probléma. Ekkor mesélte neki a tanuló, hogy a panaszos gyermeke erőből rálépett a lábára, majd a számonkéréskor azt válaszolta, hogy „ilyen előfordul”.

A szülő által jelzett *bántalmazási esetek* a 2022/23. tanévben történtek, és felülvizsgálatuk a 2023. május 8-i szülői panasz után megtörtént, *melyről az intézményvezető a Kréta e-ügyintézésen keresztül és postai úton is értesítette a szülőt.* A tanuló aktuális teljesítményéről pedig 2022. május 9-én tájékoztatta az Iskola a szülőket (a 4. osztály végén az első osztályos dolgozatokat 36%-ra teljesítette), amelyre az Iskola állítása szerint a szülők nem voltak kíváncsiak, a tanuló kudarcai miatt az akkori osztályfőnököt hibáztatták.

A Tankerület igazgatójának a véleménye szerint a gyermeket sajátos nevelési igényére figyelemmel a **szakértői véleményében leírtaknak megfelelően enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára külön tanmenettel, az enyhe értelmi fogyatékosokkal élők számára készített tankönyvekből tanítják.** A taneszközökben világosan nyomon követhető a folyamatos órai munka és a házi feladat is. Matematikából a gyermeknek van egy szorzótáblája és egy számszomszédok táblája, amelyek nélkül nem tud haladni az órán és csak a tízes számkörben boldogul. A feladatok rövidek, egyszerűek, az utasítások érthetők, világosak a tanuló saját szintjéhez mérten. Az órákon, amíg a többiek önállóan dolgoznak, a tanár egyénileg foglalkozik a tanulóval, aki nem együttműködő.

Az **angol órán** íratott matematika dolgozat kapcsán a Tankerület igazgatója előadta, hogy a tanulónak nincs angol órája, csak 7. évfolyamtól tanul majd idegen nyelvet az enyhe értelmi fogyatékosok tanterve szerint. Amíg a többi tanuló angolt tanul két órán, a gyermeknek fejlesztő órája van, a 3. órán ott ül, hogy felügyelet alatt legyen. Feltehetőleg egy betegség utáni hiányzás miatt ebben az időpontban pótolta egy matematika dolgozatot.

A Tankerület igazgatója válaszában utalt arra a szülői panaszra is, hogy a tanár *nem írja be a jó érdemjegyet* a gyermek számára. Matematikából a „Kerekítés, számszomszédok” rosszul javított dolgozat miatt reklamált Messengeren az édesapa. Másnap a pedagógus átnézte, *korrigálta, kettes helyett beírta a hármast.* A pedagógus elmondása szerint egy másik alkalommal két elégtelent nem írt be a tanulónak matematikából, helyette egy elégséges órai munka érdemjegyet kapott.

A gyermek hétfői **fejlesztő óráinak elmaradásával** összefüggésben a Tankerület igazgatója ismertette, hogy az 5. évfolyam 2023. január 23-ától testnevelés keretében

úszásoktatáson vett részt, amelynek időpontja egybe esett a gyermek hétfői komplex fejlesztő és logopédiai órájával. Az úszás napján reggel a panaszos szülő ezt jelezte az iskolában, amikor is tájékoztatták az édesapát, hogy ez ügyben egyeztettek már az érintett kollégákkal, és ezek az órákat csütörtökön és pénteken tartják meg a következő héttől. A szülő tudomásul vette ezt, és úgy döntött, hogy már ezen a napon fejlesztés helyett menjen a gyermek úszni, és az úszó felszerelését az uszodába indulás előtt bevitte az Iskolába.

A gyermek számára megrendelt *tankönyvek* a szülői állítással szemben nem novemberben, hanem a főbb tantárgyak tankönyvei és munkafüzetei (magyar nyelv, olvasás és fogalmazás, matematika, természettudomány) az alaprendeléssel 2022. augusztus 13-án megérkeztek. A történelem, a hon- és népismert tankönyveket, valamint a készségtárgyak könyveit a pótrendeléssel október 12-én kapta meg a tanuló.

A Tankerület igazgatója előadta, hogy az Iskola 2022. november 4-ére egyezett egy találkozót a szülőkkel. Ekkor az osztályfőnök és az ifjúságvédelmi koordinátor ült le egy kötetlen beszélgetésre a panaszossal. A beszélgetés oka a tanuló gyenge teljesítménye, lemaradása, illetve sorozatos kudarcjai voltak. *A pedagógusok javaslatot tettek, hogy a szülők látogassák meg a Bartos Sándor Óvoda, Általános Iskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézményt (a továbbiakban: Bartos EGYMI).* Az ifjúságvédelmi felelős felajánlotta, hogy elkíséri őket, hogy lássák, ott milyen módszerekkel tanítják az enyhe értelmi fogyatékossgal élő gyermekeket. A jószándékú javaslat célja az volt, hogy a szülők legalább adjanak esélyt a gyermek optimális fejlődését szolgáló lehetőségnek.

A Tankerület igazgatója válaszában utalt arra is, hogy az osztályfőnök tanító szakképzettségű könyvtár szakkollégiummal, technika-életvitel tanári szak végzettséggel rendelkezik, az etika speciális tanfolyamot is elvégezte, és középfokú egészségügyi végzettsége is van. A pedagógus a gyermek osztályában technika, etika, természettudomány és matematika tantárgyakat tanít. Hangsúlyozta azt is, **hogy az Iskola egy kistelepülésen lévő általános iskola, és a Tankerület törekszik minden intézményében a megfelelő szakos ellátottság biztosítására, de mindez a Várpalotai járásban több helyen nehézséget okoz.** A szakos ellátottság javítása érdekében folyamatosan hirdetik a szükséges álláshelyeket.

2.3. A Tankerület igazgatója válaszához csatolva egyben megküldte **az Iskola igazgatójának a Tankerület számára küldött levelét**, amelyekből a gyermek iskolai helyzetével összefüggésben további lényeges körülményeket tartottam fontosnak kiemelni.

A 2020 szeptemberében kiadott *szakértői bizottsági vélemény 2022/2023-as tanévben esedékes felülvizsgálatára* vonatkozó kérelmet az Iskola 2022. június 29-én küldte meg a szakértői bizottságnak.

Az Iskola intézményvezető-helyettese fejlesztő pedagógus szakvizsgával rendelkezik, ő koordinálja az SNI/BTMN-tanulók fejlesztését. A tanuló számára az Iskolában a Bartos EGYMI heti 2 óra komplex gyógypedagógiai fejlesztést, valamint heti 1 óra logopédiai terápiát biztosít megfelelő végzettségű és szakképesítésű utazó gyógypedagógusokkal. A fejlesztések során a gyógypedagógus a gyermeket heti két alkalommal angolóráról viszi ki, mivel az enyhe értelmi fogyatékos diákok 5. osztályban még nem tanulnak idegen nyelvet, a gyermek harmadik fejlesztő órája rajzóra helyett van. *A gyermek érdeke nem sérül, mert az ő tanterve szerint a többiekhez viszonyítva plusz rajzórája is van.*

Az Iskolában a tananyag tanításánál „A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveit” alkalmazzák, amely megjelenik az Iskola Pedagógiai Programjának 6. fejezetében. Osztályfőnöki és etika kivételével minden tantárgyból enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára írt tanmeneteket töltöttek le az Oktatási Hivatal oldaláról, a tankonyvkatalogus.hu vagy a fejlesztok.hu felületről. A tanuló számára az **Iskola speciális tankönyveket rendelt**, kiválasztásukban minden tanévben a Bartos EGYMI vezetősége és utazó gyógypedagógusai segítenek. Ez alól kivételt képez az etika és ének tantárgy. A *többségi osztály tankönyvei, munkafüzetei nem állnak a tanuló rendelkezésére.* Minden órán

csak a saját speciális tankönyveiből és munkafüzetéből tanítják őt. Előfordult két alkalommal, hogy az osztállyal egyező dolgozatot írt, azonban nem kellett minden feladatot megoldania, a pontszám, a ponthatár is más volt számára, mint az osztály többi tanulójának.

Az Iskola igazgatója kitért arra is, hogy az enyhe értelmi fogyatékos tanulók tanterve nemcsak a tananyagban, a követelményekben, a haladási ütemben, hanem bizonyos tantárgyaknál az óraszámokban is eltér a normál tanterv szerint tanulóktól. Első félévben magyarból, rajzból és technikából, valamint hon- és népismeretből, második félévben az utóbbi háromból kapnak pluszórát e tanulók. Ezek az órák szerepelnek a fenntartó által jóváhagyott tantárgyfelosztásban és az órarendben is. Ezen felül az 5. évfolyamos 3 fő enyhe értelmi fogyatékos tanulónak kiscsoportos fejlesztő felzárkóztatást is tartanak, ahogy a magyar és matematika korrepetáló csoportnak is tagjai e gyermekek. *A gyermek osztályfőnöke rendszeresen konzultál a gyermeket fejlesztő utazó gyógypedagógussal, az Iskola két fejlesztő pedagógusával, és szorosan együttműködik a felzárkóztató csoportban készségeket, képességeket fejlesztő kollégával.*

A gyermek a félévi tanulmányi eredményei során a készségi tárgyakból nagyon jó osztályzatokat kapott: négyes és ötös eredménnyel, míg más tárgyakból elégséges és közepes osztályzatokat kapott. Mindebből az Iskola igazgatója azt a következtetést vonta le, hogy nyilvánvalóvá vált *a tanuló lemaradása* a sajátos nevelési igényű tanulók tantárgyi követelményeiben. Az Iskola szerint a gyermek sokat játszik, motiválatlan, nincsen sikerélménye, a szóbeli utasításokat nem érti, *lelkileg sincs jó helyen, az osztályban is eléggé a perifériára szorult, a többiek nem játszanak vele. Ezen előzmények ismeretében javasolták, hogy a szülők tekintsék meg a sajátos nevelési igényű gyermekeket oktató Bartos EGYMI-t.* Ezt követően a gyermek szülei az Iskola ellen fordultak minden fórumon, amelyen mind az Iskola tanárai, mind az 5. évfolyamon tanuló gyermekek szülei részéről felháborodás és elégedetlenség mutatkozott meg, több szülő kilátásba helyezte, hogy elviszi gyermekét más település iskolájába, illetve a pedagógusok elhagyják az iskolát.

Az Iskola igazgatója továbbá utalt arra is, hogy *rohamosan növekszik a különleges szükségletű sajátos nevelési igényű és beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő tanulók száma*, a válaszadás időpontjában 32 fő sajátos nevelési igényű, és 52 *beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő* tanuló járt az Iskolába.

Az Iskola szerint több lehetséges megoldás van. A tanuló áthelyezése másik osztályba, a tanuló jelenlegi osztályának létszáma 15 fő, vele együtt két enyhe értelmi fogyatékossgal élő van. A párhuzamos osztályba több magatartási és tanulási nehézséggel küzdő gyermek jár, ott a 18 tanulóból négy fő sajátos nevelési igényű és 3 tanuló *beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel* küzd. A párhuzamos osztály osztályfőnöke szerint nehezen tudnák elfogadni a gyermeket az osztály tanulóit, mivel a gyermek „beszólogat nekik, sértegeti, követi őket, rájuk akaszkodik”. Az emelt szintű oktatás miatt angolból, informatikából és technikából osztálybontásban tanul a két osztály, ezeken a közös órákon többször radírral dobálta őket.

Az Iskola igazgatója válaszában utalt arra is, hogy a sajátos nevelési igényű tanulókra vonatkozó irányelvek a kéttanítós módszert javasolják. **Az Iskolában 5,2 álláshely volt betöltetlen, gyógypedagógusuk sincs.** Fontosnak tartaná egy gyógypedagógiai asszisztens alkalmazását, aki a „*tanulós tantárgyak*” óráin bent ülne a tanuló mellett, s egyénileg segítené őt, előmozdíthatná a fejlődését. A fentiekén túl az Iskola válaszában arra is utalt, hogy a gyermek tanulmányaiban való elmaradása és képességei miatt *legnagyobb valószínűséggel egy speciális általános iskolában kaphatná meg a neki leginkább megfelelő oktatást, fejlesztést az erre szakosodott és ezen a téren nagy tapasztalattal rendelkező gyógypedagógusoktól.* Az Iskola továbbá megoldásnak tartaná az egyéni munkarend szülő általi kérelmezését, így a gyermek nem találkozna a sérelmezett pedagógussal, továbbra is megszokott iskolájának tanulója lehetne és egyben elkerülhetné a többi gyermekkel a konfliktust.

3. Veszprém Megyei Pedagógiai Szakszolgálat főigazgatójának tájékoztatása

A főigazgató tájékoztatása szerint a szakértői bizottság a 2020-ban kiadott véleményében megállapította, hogy a tanuló enyhe értelmi fogyatékosága okán sajátos nevelési igényű, számára kijelölték az Iskolát azzal, hogy ott integrált oktatásban részesüljön az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára kiadott kerettanterv (irányelvek) alapján. Egyben rögzítette a bizottság az alábbiakat: „A Köznevelési törvény 47. § (4) alapján speciális tankönyvekből, a 32/2012. (X. 8.) EMMI rendeletben meghatározott tananyagból tanítható a tantárgyanként a számára megírt tanmenet alapján oligofrénpedagógiai/tanulásban akadályozottak pedagógiája szak, szakirányon végzett gyógypedagógus (Nkt. 47 § (9) irányításával”.

A szakértői vélemény idézett mondata kapcsán a főigazgató a megkeresésében feltett kérdésem tekintetében tájékoztatott arról, miszerint a szakértői vélemények elkészítésében résztvevők valóban a vizsgálat időpontjában már *nem hivatkozhattak volna a 32/2012. EMMI rendeletre, mert a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveit akkor már nem jogszabály rögzítette*. Mindezek miatt **a főigazgató felhívta a bizottság vezetőjének figyelmét a jövőben követendő helyes gyakorlatra**. Kifejtette továbbá, hogy a szakértői vélemény elkészítésekor a bizottság megalapozottan hivatkozott a hatályos Nkt. 47. § (4) és (9) bekezdéseire, amely alapján az SNI-s tanulót integráló intézmény a pedagógiai programjának részeként helyi tantervet készít a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve. A helyi tanterv elkészítésekor különös figyelmet kell fordítani az iskolának a Nemzeti Aparenter elvei közül arra, hogy a helyi tanterv a sajátos nevelési igényűvel összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket jelenítsen meg, alkalmazzon és ez alapján rendelje meg az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára készült tankönyveket.

A tanuló állapotát 2020 szeptemberében rögzítő véleményben a szakértői bizottság **2022/23-as tanévre határozta meg a felülvizsgálatot**. A soron következő tanévi felülvizsgálatok tervezhetősége miatt kéri a szakértői bizottság, hogy *az intézmények a tanulók felülvizsgálati kérelmét az előző tanév végéig küldjék meg, majd a felülvizsgálatra a szakértői véleményben meghatározott tanévben kerül sor*. A tanulót integráló Iskola a helyben kialakult szokás szerint a tanuló felülvizsgálati kérelmét **2022. július 1-én megküldte** a vármegyei szintű szakértői bizottságnak. A 2022/23. tanévben a tanuló felülvizsgálatára három időpontot biztosított a bizottság 2022. novemberre, majd 2023. áprilisra tűzött ki időpontot, amelyek a szülőknek nem voltak alkalmasak. **A vizsgálat 2023. június 13-án megtörtént**. A főigazgató álláspontja szerint *a fenti időpontok mutatják, hogy a felülvizsgálat időbeni elhúzóda nem a szakértői bizottság mulasztásából történt*.

A szakértői bizottság a felülvizsgálatot követően véleményében rögzítette, hogy a gyermek továbbra is *sajátos nevelési igényű, enyhe értelmi fogyatékos, aki tanulmányait a jelenlegi Iskolájában folytassa a tanulásban akadályozottak tantervi irányelvei alapján, gyógypedagógiai asszisztens alkalmazása mellett, valamint heti 3 óra gyógypedagógiai fejlesztést javasolt*. A szakértői bizottság 2023. júniusban kiadott felülvizsgálati véleménye is *hivatkozik a régi Irányelvre, amelyet rendeletben adtak ki*.

4. Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar dékánjának válasza

A dékán a válaszában kiemelte, hogy az integrációban valamennyi köznevelési intézményben dolgozó munkatársnak van feladata, amelyet az intézményvezető koordinál, irányít és felel érte. A fogyatékosággal élő gyermekek/tanulók esetében a fogyatékosághoz illeszkedő szakirányú végzettséggel rendelkező gyógypedagógus is kulcsszereplő, akinek foglalkoztatása kétféle módon történhet, egyrészt az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény (EGYMI) alkalmazottjaként az utazó gyógypedagógusi hálózaton keresztül vagy közvetlenül a fogadó intézményben. A gyógypedagógus végzi az egészségügyi és pedagógiai célú

habilitációs és rehabilitációs foglalkozás keretén belül a tanulók közvetlen fejlesztését. Ezen kívül feladata az intézményvezetővel és valamennyi, a gyermekkel/tanulóval kapcsolatban álló kolléga szakmai támogatása. Belső továbbképzés, tájékoztatás szerepel a feladatai között, valamint szoros együttműködés a pedagógus kollégákkal. Óralátogatás, közös team tanítás, a differenciálással kapcsolatos támogatás a szaktanárok számára, az egyéni fejlesztési terv közös alakítása, diagnosztika, tanácsadás, konzultáció, koordináció stb. szerepel még a munkakörében, továbbá a szülőkkel való szoros együttműködés és szükség esetén egyéb külső partnerekkel, mint például a pedagógiai szakszolgálattal.

A válasz szerint a tanítás kereteit a NAT rögzíti, a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók esetében a Kerettanterv, valamint az Irányelv az, amelyek az integrált oktatáshoz támogatást adnak. A Kerettanterv értelmében „*A hatályos jogszabályok alapján az iskola pedagógiai programjának részeként, a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve helyi tantervet készít. A helyi tanterv elkészítésekor különös figyelmet kell fordítani a NAT jelzett elvei közül arra, hogy a helyi tanterv a fogyatékossgal, sajátos nevelési igényűvel összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket jelenítsen meg, ennek érdekében a kerettanterv (együttnevelés esetén az együttesen alkalmazott kerettantervek) tartalmi elemei az igényeknek megfelelően adaptálhatóak, illetve ugyanazon célokat szolgáló elemekkel behelyettesíthetőek.*” Az Irányelv és a Kerettanterv szakmai útmutatást ad, amit a vezetőnek és az oktatásban-nevelésben részt vevő személynek ismernie és alkalmaznia kell, a konkrét tanuló állapotának ismeretében a különböző végzettségű szakemberek, gyógypedagógus és közismereti tanárok együttesen alakítanak ki személyre szabott tanulási utat.

Mindezek alapján a teljes integrációban részt vevő, enyhén értelmi fogyatékosnak minősített tanuló számára *valamennyi tantárgy esetében biztosítani kell a részvételt.* A gyógypedagógus feladata az, hogy év elején felmérje és a szaktanárokkal közösen megvitassa, hol van szükség differenciált tervezésre és kivitelezésre. Az integrált oktatás keretein belül a Kerettanterv a kiindulópont valamennyi tantárgy esetében, az integráció rugalmasságot ad abban az esetben, ha nincs szükség eltérő feladatvégzésre. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulóknak készített tankönyveket a Tankönyvkatalógus oldalán lehet szűrni. E kérdésben szakmai támogatást az integrációt támogató gyógypedagógus, valamint az EGYMI, a tankerület és a pedagógiai oktatási központ adhat. Ugyanígy javasolt a fenti körhöz fordulni a tanóra tartalmi differenciálásán túl az óraszámok rugalmas adaptálása érdekében.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha hatóság (így a *közigazgatási szerv és a közszolgáltatást végző szerv*) tevékenysége vagy mulasztása az alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, *vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.*

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja értelmében közszolgáltatást végző szerv az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv. Az Nkt. 1. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a köznevelés közszolgálat, és amelynek általános kereteit és garanciáit az állam biztosítja. Mindebből következően a köznevelés intézményei, illetve azok fenntartói közszolgáltatást végeznek, így tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

Az egyedi ügyben való hatásköröm megállapítása szempontjából fontos kiemelni azt is, hogy a bíróságokhoz, hatóságokhoz hasonló bizonyítási eljárás lefolytatására nincs lehetőségem, így a szülő és a vizsgált szervek nyilatkozatai közötti ellentmondások

feloldására sem volt lehetőségem. Vizsgálatom továbbá csak azon szülői beadványokban foglaltakra terjedhetett ki, amellyel szemben a szülő jogorvoslati jogával élve az Iskolát fenntartó Tankerülethez fordult, így *hatásköröm hiányában nem vizsgálhattam a gyermek osztálykiránduláson való részvételének előzményeit, a táborban és az azt követően történteket, a szociometriai felmérés körülményeit.*

II. Az alapvető jogok tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal, az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Ugyanakkor a testület a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatának indokolása során azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény negyedik módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi élel mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény rendelkezéseit a korábbi Alkotmány hasonló tárgyú rendelkezéseivel, akkor abból az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező alapjogok tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, és az azt követően meghozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint *Magyarország független, demokratikus jogállam.* Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírósági gyakorlat továbbra is relevánsnak tekintendő. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára.*

Az irányadó alkotmánybírósági tézis szerint a jogállamiság elvéből folyó követelmény *a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a*

jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy *a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az alapjogok valódi érvényesülését képes kiüresíteni a szabályozás vagy jogalkalmazás hibáiból, zavarából adódó kiszámíthatatlanság, az eljárásra vonatkozó garanciális szabályok félre tétele. Mindebből az is következik, hogy jogállamot csak jogállami eszközökkel lehet szolgálni, az egyes jogsértésekre csak jogállami módon, a jogszabályi rendelkezések, az eljárási garanciák maradéktalan betartása mellett, az arra feljogosított szerveknek kell választ adnia.

2. Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek *joga van az élethez és az emberi méltósághoz*. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírói gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. *Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit*. Az Alkotmánybíróság az ember életét és méltóságát egységben szemlélte, ami azt jelenti, hogy nem választhatóak külön az ember társadalmi és biológiai dimenziójához fűződő jogok. Az emberi méltósághoz fűződő jog az alkotmánybírói gyakorlatában nem a személy szubjektumától függő méltóságérzethez kapcsolódott, hanem azt jelentette, hogy a jog az életet az emberi minőséggel együtt ismeri el, és kapcsol ahhoz elidegeníthetetlen jogokat. Az emberi méltósághoz való jog a természetes személyek autonómiáját jelenti, az önrendelkezésüknek egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja van, amelynél fogva az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs érinthetetlen lényegük.

3. Az Alaptörvény XXIV. cikke immár kinyilvánítja a *tisztességes eljáráshoz való jogot*. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet arra, hogy a jogállamiságnak számos összetevője van. Irányadó alkotmánybírói tézis, hogy a jogállamiság elvéből folyó egyik legfontosabb alapkövetelmény a közhatalom, *a közigazgatás törvény alá rendeltsége*. *A közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik, a jogkorlátozásra adott felhatalmazást pedig törvényi szinten pontosan kell meghatározni*. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

4. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden *magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja*. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként *valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez*. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését a kötelező – és ezzel összhangban – bárki számára ingyenesen hozzáférhető *alapfokú* oktatással biztosítja. Az előzőek szerint az állam feladata olyan intézményrendszer kialakítása és működtetése, amely mindenki számára szavatolja az oktatáshoz való jog érvényesülését, és egyben biztosítja a kötelező oktatásban

való részvételt. Ez utóbbi követelményhez az Alaptörvény XVI. cikk (3) bekezdése a szülőkre nézve fogalmaz meg kötelezettséget, miszerint kötelesek *kiskorú gyermekükről gondoskodni, amely magában foglalja gyermekük taníttatását.*

5. *A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti.* A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésre, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. A Gyermekjogi Egyezmény 3. cikke alapelveként minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a *gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra kötelez.*

6. *Az Alaptörvény a jogorvoslathoz való jogot az alkotmányos alapjogok között rögzíti.* Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a jogorvoslathoz való jog, mint alkotmányos alapjog immanens tartalma az érdemi határozatok tekintetében, a más szervhez vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetősége. *A jogorvoslathoz való jog tényleges érvényesüléséhez a „jogorvoslás” lehetősége, vagyis az is szükséges, hogy a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát.* A jogorvoslathoz való jognak az Alaptörvényben való garantálása a rendes jogorvoslatra vonatkozik. A jogorvoslathoz való jog lényeges tartalma kiterjed a jogorvoslati lehetőségről vagy annak hiányáról való tájékoztatásra is. A tájékoztatási kötelezettséget az egyes eljárási kódexek is kiemelik, hangsúlyozva, hogy a jogorvoslatról való tájékoztatás nem múlhat az egyes hatóságok mérlegelésén, belátásán. A jogorvoslathoz való jog törvényben meghatározottak szerint gyakorolható, ezért az egyes eljárásokban eltérő szabályozás lehetséges. Az érintettnek tehát minden olyan esetben, amikor azt az adott jogszabály lehetővé teszi, meg kell adni a lehetőséget arra, hogy az általa sérelmezett döntés ellen jogorvoslattal éljen. A jogorvoslati fórumnak ennek megfelelően döntési helyzetben kell lennie. Lényeges, hogy *a közigazgatási eljárásokon kívül eső eljárásokban is eleget kell tenni a jogorvoslati lehetőségekről való tájékoztatásnak.* A jogorvoslati lehetőség biztosítása tehát *nem formai* (jogszabály biztosítja vagy kizárja), *hanem tartalmi* (ténylegesen biztosítva volt-e) kérdés.

III. Az ügy érdemében

1. A gyermeket az Iskolában ért kortárs bántalmazás kapcsán

A Gyermekjogi Egyezmény 19. cikke hangsúlyozza a gyermekek egyenlő jogait, méltóságuk, fizikai és személyes épségük tiszteletben tartását, e cikk értelmében a gyermeket védeni kell a fizikai vagy érzelmi erőszak minden formájától, amíg a szülők vagy mások gondozásában (pl. az oktatási-nevelési intézményben) van. A Gyermekjogi Egyezmény nyomán a gyermekek egyenlő jogait, méltóságuk, fizikai és személyes épségük tiszteletben tartásának követelménye tételesen megjelennek a köznevelésre vonatkozó jogszabályokban.

Mindennek megfelelően az Nkt. 46. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a gyermek személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell számára biztosítani fizikai és lelki erőszakkal szemben. A gyermek és a tanuló nem vethető alá testi és lelki fenyegetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy *bánásmódnak*. A pedagógus alapvető feladata az Nkt. 62. § (1) bekezdése értelmében a rábízott tanulók nevelése, oktatása, iskolában a kerettantervben előírt törzsanyag átadása, elsajátításának ellenőrzése. Ezzel összefüggésben a pedagógus kötelessége különösen, hogy nevelő és oktató munkája során *gondoskodjék a gyermek személyiségének fejlődéséről, tehetségének kibontakoztatásáról, ennek érdekében tegyen meg minden tőle elvárható, figyelembe véve a gyermek egyéni képességeit, adottságait, fejlődésének ütemét, szociokulturális helyzetét. Előmozdítsa a tanuló erkölcsi fejlődését, a közösségi együttműködés magatartási szabályainak elsajátítását, és törekedjen azok betartatására, valamint maradéktalanul tiszteletben tartsa a tanulók emberi méltóságát és jogait.*

Az Nkt. 25. § (5) bekezdése szerint a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott **tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről**. Az Nkt. 4. § 10. pontja értelmében a tanuló felügyelete a tanuló testi épségének megóvásáról és erkölcsi védelméről való gondoskodást jelenti, a nevelési-oktatási intézménybe történő belépéstől a nevelési-oktatási intézmény jogszerű elhagyásáig terjedő időben, a pedagógiai program részeként kötelező, az intézményen kívül tartott foglalkozások, programok ideje alatt. Ezzel szorosan összefüggő rendelkezést tartalmaz a Múkr. 128. § (3) bekezdés c) pontja, eszerint a nevelési-oktatási intézmény mindennapos működésében **kiemelt figyelmet kell fordítani** a tanuló egészséghez, biztonságához való joga alapján a teljes körű egészségfejlesztéssel összefüggő feladatokra, amely **különösen a bántalmazás és az iskolai erőszak megelőzésére is kiterjed**.

Mindezek alapján tehát az emberi méltósághoz való jog a köznevelés intézményeiben az oktatás-nevelés valamennyi szereplőjét megillető alkotmányos alapjog. Ez alapján tilalmazott a tanulók testi és lelki bántalmazása. Az emberi méltósághoz való jog a tanulókat az életkorukra való tekintet nélkül megilleti, amelyre a gyermekek felügyeletét ellátó pedagógusoknak különös figyelmet kell fordítaniuk. Az emberi méltóság sérelmét pedig nemcsak a tanulók testi fenyegetése okozza, hanem a pedagógusaiktól, kortársaiktól elszenvedett megalázó bánásmód, amely magatartásokat az Nkt. kifejezetten tilt.

A feltárt tényállás szerint a gyermeket tanuló társai többször bántalmazták, vele szemben erőszakosan, emberi méltóságot sértő módon bántak (pl. a faleveles vagy körzős esetenél), olyan is előfordult, hogy a kortársak a felelősséget próbálták a panaszos gyermekére hárítani (pl. laptopos esetenél). Az Iskola a kapott tájékoztatások szerint ezen eseteket kivizsgálta, a gyermekek közrehatását feltárta és a pedagógiai szempontból helyesnek vélt fegyelmezési eszközöket alkalmazta, továbbá a bántalmazásokban részt vevő gyermekek szüleivel egyeztetett, az egyik esetet követően pedig esetkonferenciát szervezett.

Mindezek szerint az Iskola összetett intézkedéseket alkalmazott a bántalmazások elkövetésének feltárását követően. Egyértelműen látható ugyanakkor az, hogy **a felsorolt egyes intézkedések a kívánt célt nem érték el, hiszen a tanulót kortársai részéről további**

atrocitások érték, sőt pedagógusainak véleménye szerint az osztály perifériájára szorult a gyermek. Az nem vitatható, hogy a bekövetkezett kortárs bántalmazás feltárása és azok esetén a megfelelő intézkedések megtétele szükséges az iskolák részéről. Álláspontom szerint ugyanakkor ennél is fontosabb lenne magának a bántalmazás megelőzése. Ahogyan azt a Múkr. 128. § (3) bekezdés c) pontja is megfogalmazza: a nevelési-oktatási intézmény mindennapos működésében kiemelt figyelmet kell fordítani a tanuló biztonságához való joga alapján a teljes körű egészségfejlesztéssel összefüggő feladatokra, amely különösen *a bántalmazás és az iskolai erőszak megelőzésére is kiterjed*. E feladat következetes megvalósítása különös figyelmet igényel abban az esetben, amikor egy gyermeket ismert módon az adott, kisebb vagy nagyobb iskolai közösség a valódi befogadás helyett valamilyen védett tulajdonsága (pl. fogyatékosága) miatt rendszeresen „kipécéz” magának. Másként fogalmazva meg kell előzni, hogy a pedagógusok enyhe rosszállása vagy később, idővel tudomásulvétele folytán az iskolában egy potenciálisan **bántalmazó közeg** jöjjön létre. Az adott gyermekközösség ugyanis csak azt észleli, hogy a társuk másként, nem az általuk megszokott módon reagál a körülményekre, szokatlanul kommunikál, lassabban, ügyetlenebb módon old meg egy feladatot. A gyermekek nincsenek annak a tudásnak, ismeretnek a birtokában, hogy a másként viselkedő gyermek milyen okok következtében viselkedik így és a másként viselkedő gyermeket milyen formában lenne lehetőségük befogadni ténylegesen a közösségbe. *Az iskolának az integrált oktatás körében nem csupán a személyi és tárgyi feltételek biztosítása a feladata, hanem egy olyan iskolai közösség folyamatos kialakítása, ahol a védett tulajdonsággal rendelkező gyermeket a közösség képes befogadni.*

Amint azt az Utmutató az integrált és inkluzív oktatáshoz című kiadvány megfogalmazza: *„Az integrált nevelés számtalan előnye mellett veszélyt jelenthet, ha a tanuló lemarad az ismeretszerzésben, visszatérően kudarcélmények érik. Az ilyen „látszat” integráció negatív hatással van a sajátos nevelési igényű gyermek önértékelésére, frusztrációi révén agresszivitás vagy éppen túlzott passzivitás jelenhet meg. Ebben a negatív spirálban a társak részéről kiközösítés, csúfolódás is érheti. Nagyon fontos kiemelni, hogy **mindezek nem az integráció hátrányainak, hanem a nem megfelelően kivitelezett integrált nevelésnek a következményei, melyek kellő pedagógiai gondossággal, felelősségvállalással és gyógypedagógiai támogatással elkerülhetők.**”¹*

A feltárt tényállás szerint az Iskola nem a bántalmazások megelőzésére fordított figyelmet, hanem az elkövetett bántalmazásokat követően a rendelkezésére álló fegyelmezési eszközöket alkalmazta. *Álláspontom szerint a sajátos nevelési igényű gyermekek integrált iskolai oktatása során az Iskolának a tananyag átadásán túl feladata a gyermekek közösségének fejlesztése, és ezen keresztül a védett tulajdonsággal rendelkező gyermek közösségből való kirekesztésének a megelőzése is.*

Mindezek alapján megállapítom, hogy a panaszos gyermekét ért kortárs bántalmazás, kirekesztés megfelelő megelőzésével, illetve a befogadó közösség megteremtésével kapcsolatban az Iskola mulasztása a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz, valamint emberi méltósághoz való jogával is összefüggő visszásságot okozott.

2. Iskolaváltás „felajánlásával” összefüggésben

A panaszost 2022 novemberében behívták az iskolába, ahol arra kérték, hogy az első félév végén vigye el az iskolából a gyermeket. A szülő által előadottakat a Tankerület igazgatójának válaszában foglaltak is megerősítették, ebben ugyanis kifejtette, hogy a gyermek az Iskola véleménye szerint lelkileg sincs jó helyen, az osztályban is a perifériára szorult, a többiek nem játszanak vele. Az Iskola ezen előzmények ismeretében javasolta a szülőknek a másik iskola megtekintését, ahol sajátos nevelési igényű gyermekeket oktatnak. A

¹ <https://www.oktatas2030.hu/wp-content/uploads/2020/10/utmutato-az-integralt-es-inkluziv-oktatashoz.pdf>

Tankerület által csatolt Iskolai iratban kifejtett vélemény szerint pedig a gyermek tanulmányaiban való elmaradása és képességei miatt legnagyobb *valószínűséggel egy speciális általános iskolában kaphatná meg a neki leginkább megfelelő oktatást, fejlesztést az erre szakosodott és ezen a téren nagy tapasztalattal rendelkező gyógypedagógusoktól*. Ez utóbbi irat felvetette továbbá az egyéni munkarend lehetőségét is.

A **tanulói jogviszony megszűnésének, megszüntetésének lehetőségeit** az Nkt. 53. §-a rögzíti. Az általános iskolás tanulókat érintő megszüntetési okok többek között az alábbiak lehetnek: a tanulót másik iskola átvette; a tanuló tanulói jogviszonyát – a tanköteles tanuló kivételével – fizetési hátralék miatt az igazgató a szülő, nagykorú tanuló esetén a tanuló eredménytelen felszólítása és a tanuló szociális helyzetének vizsgálata után megszünteti; a tanköteles tanuló kivételével az iskola kötelező foglalkozásairól a jogszabályban meghatározott időnél igazolatlanul többet mulasztott; a kizárás az iskolából fegyelmi határozat véglegessé válásának napján; a nevelési-oktatási intézmény jogutód nélkül megszűnése.

A tanulói jogviszony megszűnésének, megszüntetésének jogszabályban meghatározott esetei nem tartalmaznak olyan megszűnési, vagy megszüntetési okot, amely szerint az adott iskola pedagógusainak véleménye szerint a gyermek nem a tudásának, képességeinek megfelelő iskolában van, ezt az esetet a hétköznapi szóhasználat „eltanácsolásként” ismeri. Ez esetben az iskola nyomást gyakorol a szülőre, aki a gyermeke számára az iskolától várható hátrányok miatt inkább kényszerből maga keres más iskolát, az így bekövetkező iskolaváltás azonban nem a szülő akaratából, hanem az iskola nyomásgyakorlásának a következménye. Rá kell mutatnom arra, hogy a nevelési-oktatási intézményeknek az ilyen érzékeny helyzetekben fokozott felelőssége van: még a látszatát is el kell kerülnie annak, hogy bármilyen módon, akár tanács, javaslat, utalás, vagy célozgatás formájában nyomást gyakoroljon a szülőkre egy esetleges intézményváltás lehetőségével kapcsolatban.

Mindezekből következően megállapítom, hogy az Iskola ezen eljárása, illetve gyakorlata a jobbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okoz, hiszen ezzel a módszerrel az iskola a törvényben szabályozott eljáráson kívüli útra tereli az ügyet.

Az egyedi ügy kapcsán fontos azt továbbá kiemelni, hogy az ügyben érintett gyermek sajátos nevelési igényű tanuló, akinek az állapotát a szakértői bizottság vizsgálta és **véleményében javaslatot tett a tanuló iskoláját érintően** is, amely mind a gyermekre, mind az iskolára nézve **kötelező**. Az Nkt. 47. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezése szerint ugyanis „*a sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani.*” A szakértői véleményben foglaltak alapján lesz jogosult tehát a gyermek az iskolában azokra a fejlesztésekre, amelyeket a bizottság megállapított.

A sajátos nevelési igényű gyermek is **válthat iskolát**: ennek az egyik módja, ha a szakértői bizottság a felülvizsgálatok során úgy ítéli meg, hogy a gyermek számára egy másik iskola a megfelelő, másik lehetőség szerint a gyermek szülője kezdeményezi az iskolaváltást. Ez utóbbi szabályait a Pszr. 20. § (3) bekezdése rendezi, *tehát, ha a sajátos nevelési igényű tanuló iskolát kíván változtatni, szándékáról a tanuló szülőjének írásban tájékoztatnia kell a szakértői bizottságot. A szakértői bizottság, amennyiben az az iskola, amelybe a tanuló az átvételét, felvételét kéri, az adott sajátos nevelési igényre tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a bejelentést tizenöt napon belül írásban tudomásul veszi, és szakértői véleményének az iskola kijelölésére és az iskolába történő beiratkozásra vonatkozó rendelkezéseit módosítja.* Ha az iskola nem vagy nem az adott fogyatékosra tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a szakértői bizottság a tanuló – szükség szerinti – vizsgálata után új szakértői véleményt készít. A tanuló vizsgálata mellőzhető, ha a meglévő vizsgálati eredmények kiegészítésére nincs szükség. Az e bekezdésben meghatározott

intézkedéseket, ha a gyermek, tanuló vizsgálatára nincs szükség, a szakértői bizottság vezetője vagy az általa kijelölt szakértői bizottsági tag hajtja végre.

3. A szakértői bizottság véleményének felülvizsgálata

Az egyedi ügyben kérdésként merült fel a panaszos gyermekére vonatkozó szakértői vélemény felülvizsgálati eljárásának lefolytatása. Kiindulópontként kiemelendő a Pszr. 17. § (1) bekezdés i) pontja, amelynek értelmében a szakértői bizottság a szakértői véleményében tesz javaslatot a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatok típusaira, a szükséges szakemberre és annak feladataira. A szakértői véleménynek tartalmaznia kell a hivatalból történő felülvizsgálat időpontját. A Pszr. 22. § (1) bekezdése alapján, ha a tanuló sajátos nevelési igényű, a szakértői bizottság **hivatalból, hatósági megkeresésre, szülői kérelemre, vagy a gyermek nevelését ellátó óvoda, nevelését, oktatását ellátó iskola kérelme alapján felülvizsgálati eljárást folytat le.** *A felülvizsgálati eljárásra – a folyamatos figyelemmel kísérés kivételével – a szakértői bizottsági vizsgálatra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.* A felülvizsgálat gyakoriságát a Pszr. 22. § (2) – (3) bekezdése határozza meg, így főszabályként, a szakértői bizottság szakértői véleményét a végrehajtásának megkezdését követő első nevelési év, tanév során hivatalból felül kell vizsgálni. Ha a gyermek, tanuló enyhe értelmi fogyatékos, illetve egyéb pszichés fejlődési zavarral küzd, a szakértői véleményt az első hivatalból történő felülvizsgálat után addig a tanévig, amelyben a tanuló a tíz éves életkort betölti minden második, azt követően és egyéb fogyatékos, valamint autizmus spektrum zavar esetében, illetve ha a tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd, addig a tanévig, amelyben a tanuló a tizenhatodik életévét betölti, minden harmadik tanévben hivatalból felül kell vizsgálni.

A felülvizsgálat lehetősége és módja pedig attól függően alakul, hogy **ki a kezdeményezője, vagy hivatalból indul-e.** A Pszr. 23. § (1) bekezdése szerint a szülő a felülvizsgálati eljárást bármikor kezdeményezheti. A szakértői bizottság a szülő kérelmére akkor köteles lefolytatni a felülvizsgálati eljárást, ha a hivatalból történő felülvizsgálat óta több mint hat hónap telt el, és a soron következő, hivatalból történő felülvizsgálat időpontjáig több mint hat hónap van hátra. A Pszr. 23. § (2) bekezdése szerint, ha a felülvizsgálatra a kijelölt intézményben kerül sor, a vizsgálat időpontjáról és helyéről – a szakértői bizottsággal történő egyeztetés alapján – a gyermek, tanuló nevelését, nevelését-oktatását ellátó intézmény a felülvizsgálat időpontja előtt legalább nyolc nappal értesíti a szülőt. A felülvizsgálat során a szülő jelenlététől, valamint közreműködésétől a szakértői bizottság eltekinthet, ha a szülő a vizsgálat lefolytatása előtt írásban nyilatkozik a felülvizsgálat tényének és időpontjának tudomásul vételéről, és arról, hogy azon nem kíván jelen lenni.

A Pszr. 23. § (3) bekezdése szerint teljes körű vizsgálati eljárást kell lefolytatni három esetben, így az enyhén értelmi fogyatékos, valamint az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő gyermek, tanuló első hivatalból történő felülvizsgálati eljárásában, ha arra a hatósági megkeresésben foglaltak teljesítéséhez szükség van, vagy a szülő kérésére indított eljárásban, feltéve, hogy az utolsó teljes körű vizsgálat óta több mint két év telt el.

A Pszr. 23. § (4) bekezdése értelmében a gyermek nevelését ellátó óvoda, nevelését, oktatását ellátó **iskola** a felülvizsgálati eljárást – *tanévenként legfeljebb egy alkalommal* – bármikor *kezdeményezheti*, amelyről – a felülvizsgálat szükségességének indokolásával – a szülőt tájékoztatni köteles. Ez esetben a sajátos nevelési igényű gyermek esetében a felülvizsgálat lefolytatásakor a felülvizsgálat részeként, a szakértői bizottság egy tagja legalább egy teljes napot a gyermek óvodai csoportjában, a tanuló iskolai osztályában hospitál, valamint megfigyeléseiről feljegyzést készít.

A Pszr. 2. melléklete meghatározza a **szakértői vizsgálat eljárásrendjét.** Így az 1. pontban ismételten rögzíti a szakértői vizsgálat típusait, a c) pontjában pedig a felülvizsgálat

formáit, eszerint „*Felülvizsgálat: hivatalból, hatósági megkeresésre vagy szülői kérelem alapján vagy a gyermek nevelését ellátó óvoda, nevelését, oktatását ellátó iskola kérelme alapján végzett, – a korábbi diagnózis megalapozottságát, a nevelés, a nevelés, oktatás formájának megfelelését, a fejlesztés eredményességének mérését célzó felülvizsgálat.*”

A Pszr. 2. melléklet 7. pontja tartalmaz további leírást a felülvizsgálati eljárásról. Eszerint „A szakértői bizottság a sajátos nevelési igényű, és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekeket, tanulókat e rendeletben meghatározott időközönként hivatalból felülvizsgálja. *A hivatalból elrendelt felülvizsgálattal megbízott munkatárs a beérkezett felterjesztéseket rendszerezi, ellenőrzi, hogy minden érintett nevelési, oktatási intézmény eleget tett-e – a Múkr. 95. § (6) bekezdésében meghatározott jelentési kötelezettségének.* A bizottságvezető kijelöli a vizsgálatvezetőt és a vizsgálatban résztvevőket, elkészíti a felülvizsgálatok ütemtervét, dönt arról, hogy a felterjesztő intézményben, vagy a bizottság székhelyén történjék-e a vizsgálat, és írásban értesíti az intézményeket a vizsgálat helyéről és időpontjáról.” **A Pszr. által hivatkozott Múkr. 95. § (6) bekezdése azt rögzíti, hogy az iskola a beírási napló adatai alapján minden év június 30-áig megküldi az illetékes szakértői bizottsági feladatot ellátó intézmény részére azon tanulók nevét – a szakértői véleményt kiállító intézmény és a szakértői vélemény számával együtt –, akiknek a felülvizsgálata a következő tanévben esedékes.**

A feltárt tényállás szerint az Iskola a szülővel a felülvizsgálati kérelmet 2022. májusában aláírta, amelyet csak június végén küldött meg a szakértői bizottságnak, aki az első vizsgálati időpontot 2022. novemberére, majd a következő időpontot 2023. áprilisára tűzte ki. A szakértői bizottság arra hivatkozott, hogy a gyermek szakértői véleménye a teljes tanévre érvényes, így annak felülvizsgálatára a következő tanévben bármikor sor kerülhet, ugyanakkor az iskolák csak a helyi gyakorlat alapján küldik meg az érintett gyermekek esetében a kérelmet a szakértői bizottsági vélemény lejártát megelőző tanév végéig.

Mindezek ismeretében nem állapítható meg egyértelműen, hogy a felülvizsgálat a Pszr. melyik rendelkezése alapján indult. Az Iskola kitöltött egy kérelmet és azt aláírta szülővel, így ez alapján lehetséges eljárás az lehetne, hogy a felülvizsgálatot az iskola a szülő egyetértésével kezdeményezte, amelyre tanévenként egy alkalommal van lehetősége, és amelynek célja, hogy a gyermek az időközben megváltozott aktuális állapotának megfelelő szolgáltatásokhoz férjen hozzá, ez esetben a szakértői bizottság egy tagja az iskolában hospitál a gyermek megfigyelésével. Ekkor a Pszr. 14. § (1) bekezdése alapján a szakértői vizsgálat időpontjáról szóló értesítést a vizsgálat kezdeményezésére irányuló kérelem megérkezését követő naptól számított **tíz napon belül**, a vizsgálat időpontja előtt legalább tíz nappal meg kell küldeni a szülőnek. *A szakértői vizsgálat időpontját – első vizsgálat esetében – a vizsgálat kezdeményezésére irányuló kérelem megérkezését követő naptól számított 30 napon belüli időpontra kell kitűzni.* Ha a szülő a szakértői vizsgálat időpontjában nem jelenik meg, további egy alkalommal kell számára vizsgálati időpontot biztosítani az elmulasztott vizsgálati időpontot követő naptól számított **15 napon belüli időpontra**. Ennek elmulasztása esetén, ha a vizsgálat a szülő egyetértésével az iskola kezdeményezése alapján indult, akkor a szakértői bizottság közigazgatási hatósági eljárás megindítását köteles kezdeményezni.

Ugyanakkor a *Szakszolgálat azon álláspontja sem fogadható el*, hogy az iskolának a helyben kialakult gyakorlat miatt szükséges a következő tanévben lejárató szakértői bizottsági véleménnyel érintett tanulók ügyében eljárni. Ez esetben ugyanis a Múkr. ismertetett rendelkezései alapján szükséges eljárni, amely nem az érintett sajátos nevelési igényű tanulókra vonatkozó szülői kérelem nyomtatvány kitöltött és aláírt beküldését írja elő, ahogy az egyedi ügyben történt. Ebben az esetben **az iskolának a szakértői véleményt kiállító intézmény nevének és a szakértői vélemény számának megadása mellett le kell adnia azon tanulók nevét, akiknek a felülvizsgálata a következő tanévben esedékes. Mindezt pedig az iskola nem az adott tanév végéig, hanem minden év június 30-áig köteles megtenni. Ekkor a szakértői bizottságnál a hivatalból elrendelt felülvizsgálattal megbízott**

munkatárs a beérkezett felterjesztéseket rendszerezi, ellenőrzi, hogy minden érintett nevelési, oktatási intézmény eleget tett-e a jelentési kötelezettségének. Majd a szakértői bizottság vezetője kijelöli a vizsgálatvezetőt és a vizsgálatban résztvevőket, elkészíti a felülvizsgálatok ütemtervét, dönt arról, hogy a felterjesztő intézményben, vagy a bizottság székhelyén történjék-e a vizsgálat, és írásban értesíti az intézményeket a vizsgálat helyéről és időpontjáról.

Mindezekre figyelemmel megállapítom, hogy a szakértői bizottság felülvizsgálatának kezdeményezése kapcsán az Iskola és a Szakszolgálat szakértői bizottságának eljárása, így különösen a két felülvizsgálati eljárástípus szabályainak ellentmondásos alkalmazása, az ebből adódó határidő-meghatározás a jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okozott, továbbá nem felelt meg a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvének sem.

4. A sajátos nevelési igényű tanuló számára biztosított oktatás formája/tartalma kapcsán

A **sajátos nevelési igényű tanulók** oktatása kapcsán az Nkt. 47. § (1) bekezdése garanciális jelleggel rögzíti: e tanulóknak **joguk van ahhoz, hogy különleges bánásmód keretében állapotuknak megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljenek attól kezdve, hogy igényjogosultságukat megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani.** Az Nkt. 47. § (4) bekezdés b) pontja meghatározza a sajátos nevelési igényű tanuló neveléséhez és oktatásához szükséges feltételeket, így abban az esetben, ha a tanuló integrált iskolai nevelés-oktatásban vesz részt, számára az illetékes szakértői bizottság által meghatározottak szerinti foglalkozáshoz a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő gyógypedagógus, konduktor foglalkoztatásán túl szükség van a foglalkozásokhoz speciális tantervre, tankönyvre, speciális gyógyászati, technikai eszközökre.

Az **új Irányelv**² a bevezetésének 1.5. pontjában részletezi a többségi intézményekben megvalósuló (integrált) nevelés, oktatás körülményeit. Ennek keretében rögzíti, miszerint a sajátos nevelési igényű tanulók eredményes szocializációját, iskolai pályafutását elősegítheti a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt történő – integrált – oktatásuk (teljes vagy részleges integrációjuk). *Az együttnevelést megvalósító intézmény többet vállal, magasabb értéket kínál, mint részvétet és védettséget. Sikerkritériumnak a tanulók beilleszkedése, önmagukhoz mért fejlődése, a többi tanulóval való együtt haladása tekinthető, melynek eredményes megvalósítását az alábbi tényezők biztosítják:*

- A befogadó iskola vezetője támogatja pedagógusai részvételét az integrációt segítő szakmai programokon, akkreditált továbbképzéseken, alkalmat teremt a horizontális tudásátadásra.
- Az együttnevelést megvalósító iskolák pedagógusainak, valamennyi dolgozójának, gyermek- és szülői közösségének felkészítése a sajátos nevelési igényű tanulók fogadására.
- Az együttnevelés megvalósításában a különböző pedagógiai színtereken a rehabilitációs, rehabilitációs szemlélet érvényesülése és a sérülésspecifikus módszertani eljárások alkalmazása. A módszerek, módszerkombinációk megválasztásában a „sérülésspecifikusság” alkalmazkodást jelent a sajátos nevelési igény típusához, az elmaradások súlyosságához, az egyéni fejlődési sajátosságokhoz, a tanuló képességei kibontakoztatásának érdekében.
- Multidiszciplináris teamek (pl. többségi pedagógus, gyógypedagógus, szülő, az érintett tanuló stb.), illetve jó gyakorlat e-bank, iskolai „forrásközpont” működtetése – a pedagógusok által kidolgozott egyes differenciált tananyagok, feladatlapok stb.

² https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alaprogramok_4-6 oldal

felhasználásával, melyeket az iskola minden pedagógusa használhat, illetve minden pedagógus gyarapítja az anyagokat.

- A nyitott tanulási-tanítási folyamatban megvalósuló tevékenység, amely lehetővé teszi az egyes gyermek vagy csoport igényeitől függő pedagógiai – esetenként egészségügyi – eljárások, eszközök, módszerek, terápiák, a tanulást-tanítást segítő speciális eszközök alkalmazását.

A fentiek biztosításához szükséges **személyi feltételekkel** kapcsolatosan az új Irányelv megfogalmazza, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő, *magas szintű pedagógiai, pszichológiai képességekkel, a diverzitás iránti pozitív attitűddel (elfogadás, tolerancia, empátia, hitelesség) és az együttneveléshez szükséges kompetenciákkal rendelkező pedagógus, aki*

- a *tananyag-feldolgozásnál* figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – *módosulásait*;
- *egyéni fejlesztési tervet készít* a gyógypedagógus, konduktor együttműködésével, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít, a differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz;
- a tanórai tevékenységek, foglalkozások során *a pedagógiai diagnózisban szereplő javaslatokat beépíti*, a folyamatos értékelés, hatékonyságvizsgálat, a tanulói teljesítmények elemzése alapján – szükség esetén – megváltoztatja eljárásait, az adott szükséglethez igazodó *módszereket* alkalmaz;
- a neurodiverzitást figyelembe vevő oktatási módszerek, rugalmas tanulásszervezés segítségével minden szempontból akadálymentes és minden tanuló számára egyformán hozzáférhető *tanulási környezetet hoz létre, melyben érvényesül a differenciált céljelölés, a többszintű tervezés, a differenciáló módszerek (az instrukciók adása terén is) alkalmazása, beleértve az értékelést is*;
- egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához *alternatívákat* keres;
- *együttműködik különböző szakemberekkel*, a gyógypedagógus, konduktor iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba, megosztva vállalja a felelősséget a különleges bánásmódot igénylő gyermek haladásáért.

Mindezen túl az új Irányelv összefoglalja a sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő – *a tanuló fogyatékoságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező – gyógypedagógus, konduktor feladatait is, aki*

- a) segíti a pedagógiai diagnózis értelmezését;
- b) javaslatot tesz a fogyatékoság, az egyéb pszichés fejlődési zavar, az autizmus spektrum zavar típusához, a tanuló egyéni igényeihez szükséges környezet kialakítására (a tanuló elhelyezése az osztályteremben, szükséges megvilágítás, hely- és helyzetváltoztatást segítő bútorok, eszközök alkalmazása stb.);
- c) segítséget nyújt a tanuláshoz, művelődéshez szükséges speciális segédeszközök kiválasztásában, ismerteti a speciális eszközök használatát, tájékoztat a beszerzési lehetőségekről;
- d) javaslatot tesz gyógypedagógiai specifikus módszerek, módszerkombinációk alkalmazására;
- e) figyelemmel kíséri a tanulók haladását, részt vesz a részeredmények értékelésében, javaslatot tesz az egyéni fejlesztési szükséglethez igazodó módszerváltásokra;
- f) együttműködik a többségi pedagógusokkal, figyelembe veszi a tanulóval foglalkozó pedagógus tapasztalatait, észrevételeit, javaslatait;
- g) támogatást nyújt a többségi pedagógus számára a differenciáláshoz a tantervi követelmények szintjén, a következőknek megfelelően: nincs érdemi változtatás a tantervben, elvárt tudásban, hanem több idő, személyi támogatás (többségi pedagógustól, gyógypedagógustól, asszisztenstől), eszközhasználat, differenciált

tananyag-feldolgozás révén jut el a gyermek a tantervi célig. **Eltérő tantervi célok megjelenítése esetén – a gyermek szakértői véleményének alapján –**

- terápiás fejlesztő tevékenységet végez a tanulóval való közvetlen foglalkozásokon – egyéni fejlesztési terv alapján a rehabilitációs, rehabilitációs fejlesztést szolgáló órakeretben –, ennek során támaszkodik a tanuló meglévő képességeire, az ép funkciókra;
- alkalmazza a sajátos nevelési igényű tanuló osztálytermen belüli megsegítésének lehetőségeit a befogadó intézményben;
- segíti a befogadó pedagógust a szűrésben, az egyéni értékelésben, a gyermek önmagához mért fejlődésének megítélésében;
- segíti a helyi feltételek és a gyermek egyéni szükségleteinek összehangolását.

Az új Irányelv hangsúlyozza, hogy az integrált nevelésben-oktatásban részt vállaló nevelési-oktatási intézmények vegyék igénybe az EGYMI, a pedagógiai szakszolgálati, pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézmények szolgáltatásait, az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózatok segítségét. Ennek keretében ismerjék meg az integrált nevelés létező jó gyakorlatait, tapasztalatcsere, tudásháló (képzések, online platform stb.) révén.

A feltárt tényállás szerint *a véleményben javasolt fejlesztő órák biztosítva voltak, az Iskola a tanuló számára utazó gyógypedagógusok bevonásával megszervezte a heti 2 óra komplex gyógypedagógiai fejlesztést, valamint heti 1 óra logopédiai foglalkozást. Ezenkívül az Iskola a tananyag tanításakor – a hivatkozások szerint – alkalmazta a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveit, az megjelent az Iskola pedagógiai programjában is. A tanulót az osztályfőnöki óra és etika tantárgy kivételével minden tantárgyból az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára írt tanmenetre figyelemmel tanították speciális tankönyvekből, amely utóbbiak kiválasztásában a helyi EGYMI segítette az Iskolát. Az előzőeken túl az Iskola 5. évfolyamos 3 fő enyhe értelmi fogyatékos tanulónak kiscsoportos fejlesztő felzárkóztatást is tartott, e tanulók számára a magyar és matematika korrepetálásra is lehetőség volt. A gyermek osztályfőnöke rendszeresen konzultált a gyermeket fejlesztő utazó gyógypedagógussal, a két fejlesztő pedagógussal, és szorosan együttműködött a felzárkóztató csoportban készségeket, képességeket fejlesztő kollégájával.*

A fentiekben túl figyelemmel voltam **az Iskola személyi feltételrendszerére**, így többek között *az osztályfőnök szakképzettségére* és az általa tanított tantárgyakra. Az osztályfőnök szakképzettsége tanító könyvtár szakkollégiummal; technika-életvitel tanári szak; és elvégezte az etika speciális tanfolyamot, továbbá a Tankerület igazgatója utalt a középfokú egészségügyi végzettségre is. Ugyanakkor a pedagógus a gyermek osztályában technika, etika, *természettudomány és matematika tantárgyakat tanít.* A válaszokból az is kiderült, hogy az Iskola 5,2 álláshelye betöltetlen, nincs gyógypedagógus, továbbá *a szakos ellátottság nehézségei a Várpalotai járás iskoláiban jelen van.* Az Iskola a rendelkezésre álló információk szerint törekedett a gyermek esetében a szakértői véleményben foglalt különleges bánásmód biztosítására, azonban ehhez a megfelelő személyi feltételek hiányoztak.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a megfelelő szakképzettségű pedagógusok, és gyógypedagógus hiánya miatt az Iskola nem volt képes teljeskörűen biztosítani az oktatás minden, így különösen a személyi feltételeit, ezzel mind az ügyben érintett gyermek sajátos nevelési igényének megfelelő, mind az iskolába járó valamennyi érintett tanuló tekintetében az oktatáshoz való joggal összefüggésben visszásságot okoz.

5. A Szakszolgálat szakértői bizottsága által kiadott vélemény tekintetében

Az Nkt. 2012. évi normaszövegének 94. § (1) bekezdés c) pontja felhatalmazást adott az oktatásért felelős miniszternek, többek között arra, hogy a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelvét, a **Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának**

irányelvét rendeletben állapítsa meg. *A miniszter e hatáskörében eljárva rendeletben adta ki a régi Irányelvet.*

A hivatkozott Nkt. 94. § (1) bekezdés c) pontját 2020. január 1-jével hatályon kívül helyezte a szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény hatálybalépésével összefüggő módosító és hatályon kívül helyező rendelkezésekről szóló 2019. évi CXII. törvény 79. § (2) bekezdésének 28. pontja. A miniszter fenti hatáskörének változására figyelemmel a régi Irányelvet hatályon kívül helyezte a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról szóló 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 7. § (2) bekezdés b) pontja, 2020. február 8-tól. Az Nkt. 78. § (1) bekezdés l) pontjának módosításával 2020. július 22-étől a köznevelésért felelős miniszter köznevelés-fejlesztéssel kapcsolatos feladataként határozta meg a kerettanterv, irányelv, alapprogram kiadását és közzétételét. A miniszter e feladatának eleget tett, *és nem jogszabályi formában kiadta az új Irányelvet, amely az Oktatási Hivatal honlapján nyilvánosan elérhető.*

A feltárt tényállás alapján a szakértői bizottság 2020. szeptember 8-án kiadott véleménye rögzíti, hogy a régi Irányelvben meghatározott tananyagból tanítható a gyermek. Mindezek kapcsán a főigazgató tájékoztatót, hogy a szakértői vélemények elkészítésében résztvevők a vizsgálat időpontjában már nem hivatkozhattak volna e jogszabályra, mivel azt a vélemény kiadásának időpontjában már nem rendelet rögzítette. **A főigazgató így arról tájékoztatót, hogy felhívta a bizottság vezetőjének figyelmét a jövőben követendő helyes gyakorlatra.** Ezzel egyidőben megküldte a fentiekkel azonos tartalmú hivatkozást tartalmazó, a gyermek állapotát 2023 júniusában felülvizsgáló szakértői bizottsági véleményt is.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a jogbiztonság követelményébe ütközik a Szolgálat szakértői bizottságának azon mulasztáson alapuló gyakorlata, amely nem követte figyelemmel a jogszabály változásokat, és az általa kiadott vélemények több éven keresztül pontatlanul hivatkozzák a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásával kapcsolatos – időközben hatályon kívül helyezett – jogszabályt a miniszter által kiadott új Irányelv helyett.

6. A Tankerülethez benyújtott szülői kérelmek megfelelő elbírálása kapcsán

Az Nkt. 37. § (2) bekezdése értelmében a szülő **a nevelési-oktatási intézmény döntése, intézkedése, intézkedésének elmulasztása** ellen – a közléstől, ennek hiányában a tudomására jutásától számított 15 napon belül – a gyermek érdekében **eljárást indíthat.** A szülői kérelem tárgyában az Nkt. 37. § (3) bekezdése alapján **a fenntartó jár el,** és hoz másodfokú döntést többek között a jogszabálysértésre vagy az intézmény belső szabályzatának megsértésére hivatkozással benyújtott kérelemről. Az Nkt. 37. § (4) bekezdése értelmében a fenntartói eljárásban állami fenntartású nevelési-oktatási intézményben **a fenntartó vezetője,** települési önkormányzat által fenntartott nevelési-oktatási intézmény esetén a jegyző, más fenntartó esetén jogi és igazgatási képzési területen szerzett felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel vagy a döntéshozó nevelési-oktatási intézményben igazgatói munkakör betöltésére jogosító felsőfokú végzettséggel rendelkező személy **járhat el.**

A másodfokú eljárás során a döntéshozót az Nkt. 38. § (3) bekezdésében rögzített eljárási szabályok kötik. **A jogorvoslati kérelem elbírálása során** a tényállás tisztázására, a határidők számítására, az igazolásra, a **határozat alakjára, tartalmára** és közlésére, a döntés kérelemre vagy hivatalból történő kijavítására, kicserélésére, kiegészítésére, módosítására vagy visszavonására **az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény, azaz az Ákr. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.**

Az Ákr. 81. §-a részletezi a döntés tartalmát és formáját. Így a döntés tartalmazza **az eljáró hatóság, az ügyfelek és az ügy azonosításához szükséges minden adatot** a zártan kezelt és védett adatok kivételével, **a rendelkező részt** – a hatóság döntésével, a szakhatóság állásfoglalásával, a jogorvoslat igénybevitelével kapcsolatos tájékoztatással és a felmerült eljárási költséggel –, továbbá a teljes eljárásra történő áttérés esetén az áttérés okára, a

megismerhetetlenné tett zártan kezelt és védett adatokkal együtt **megállapított tényállásra, a bizonyítékokra, a szakhatósági állásfoglalás indoklására, a mérlegelés és a döntés indokaira, valamint az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölésére is kiterjedő indokolást.** A jogorvoslatról való tájékoztatást mellőző, az indokolásban az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölését tartalmazó *egyszerűsített döntés akkor hozható, ha a hatóság a kérelemnek teljes egészében helyt ad,* és az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél, vagy a döntés az ellenérdekű ügyfél jogát vagy jogos érdekét nem érinti, vagy az egyezség jóváhagyásáról.

A fenntartónak így a hozzá érkező szülői kérelmek tekintetében *döntési kötelezettsége keletkezik a törvényben rögzített eljárási rend szerint.* A fenntartó az Nkt. 38. § (1) bekezdésében foglaltak nyomán a kérelmet elutasíthatja, az iskola döntését megváltoztathatja, vagy azt megsemmisítheti és az iskolát új döntés meghozatalára kötelezheti.

A vizsgált ügyben feltárt körülmények szerint **a szülőt kérelmének kivizsgálásáról a Tankerület igazgatója egy egyszerű válaszlevélben tájékoztatta.** Az igazgató ezzel kapcsolatosan kifejtette azt is, hogy a szülői kérelmet a *panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvény 1. §-ában foglaltaknak megfelelően kivizsgálta.* Jelezte, hogy a vizsgálat eredménye szerint az iskola pedagógusai a tanulót a szakértői véleményben foglaltaknak, jogszabályokban előírtaknak megfelelően tanítják, egyben felhívta a szülő figyelmét a gyermek esedékessé vált szakértői véleményének felülvizsgálatára.

A vizsgálat során feltárt körülmények és az Nkt. az Ákr. szabályainak alkalmazására utaló rendelkezése ismeretében álláspontom szerint a szülői kérelem elbírálásakor a Tankerület nem a vonatkozó jogszabályi előírások szerint járt el. A szülőnek adott *válaszlevél* sem alakszerűségében, sem tartalmi szempontból nem felel meg ugyanis azoknak. A Tankerület egyszerű ténymegállapítása, véleménykifejtése nem minősül alakszerű döntésnek.

Kétséget kizáróan igazolható tehát, hogy jelen ügyben a Tankerület **alakszerűséget, eljárási, tartalmi követelményeket figyelmen kívül hagyó válaszlevele nem felelt meg a szülői kérelem elbírálását meghatározó** törvényi, azaz az Nkt. és az Ákr. által támasztott követelményeknek. Ahogyan arra már számos korábbi ombudsmani jelentés is utalt, a fenntartó, így jelen esetben a Tankerület e „döntése” (tájékoztatása) egyben kizárja, annak a lehetőségét is, hogy a panaszos szülő érdemi jogorvoslattal éljen a sérelmezett ügyben.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Tankerületnek a szülői kérelem elbírálásával kapcsolatos, a garanciális törvényi eljárási szabályokat figyelmen kívül hagyó eljárása, illetve döntése alkalmas volt arra, hogy a panaszos szülő tisztességes eljáráshoz, valamint jogorvoslatához való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

Intézkedéseim

A jelentésemben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásság orvoslása és jövőbeni bekövetkezésének a megelőzése érdekében

- 1) a Veszprémi Tankerületi Központ igazgatójánál *kezdeményezem* az Ajbt. 32. §-a alapján, hogy
 - a) az iskolák intézkedéseivel szemben benyújtott szülői kérelmeket a jövőben és az egyedi esetben is az Nkt. szabályai szerint vizsgálja ki és alakszerű, az Ákr. előírásainak megfelelő döntést hozzon, amelyet küldjön meg a szülő számára;
 - b) tegye meg a szükséges munkáltatói intézkedéseket annak érdekében, hogy az Iskolában az oktatás személyi feltételei teljeskörűen biztosítottak legyenek;

- 2) a Veszprém Vármegyei Pedagógiai Szakszolgálat főigazgatójánál *kezdeményezem* az Ajbt. 32. §-a alapján, hogy
- a) hatékony intézkedésekkel segítse elő a szakértői bizottságok véleményének megfogalmazására irányuló szakmai munkáját az azok alapjául szolgáló, vonatkozó jogszabályok és más tartalmi szabályok helyes hivatkozása érdekében,
 - b) intézkedjen arról, hogy a szakértői bizottságok a vélemények felülvizsgálata során legyenek figyelemmel a hivatalból indítandó felülvizsgálatot meghatározó rendelkezésekre és ez egyértelműen váljon el az egyedi ügyben az iskolák által kezdeményezett felülvizsgálati kérelmek alapján folytatott eljárásuktól;
- 3) a pétfürdői Horváth István Általános Iskola igazgatójánál *kezdeményezem* az Ajbt. 32. §-a alapján, hogy
- a) az Iskolában integráltan tanuló gyermekek esetében teremtse meg a valódi integráció feltételeit, fordítson kiemelt figyelmet a sajátos nevelési igényű gyermekek és a többi gyermek között felmerülő konfliktusok megelőzésére, segítse elő a tanulók számára az eltérő képességek és adottságok kölcsönös megértését és elfogadását;
 - b) a tanítási év végén adjon tájékoztatást a szakértői bizottsági feladatot ellátó intézmény részére a következő tanévben hivatalbóli felülvizsgálattal érintett sajátos nevelési igényű tanulóik rendeletben foglalt adatairól a Múkr. 95. § (6) bekezdése alapján, valamint e tájékoztatási kötelezettségük teljesítése különüljön el attól, amikor egy tanulójuk egyedi ügyében a szakértői bizottság véleményének nem a hivatalbóli felülvizsgálatát kezdeményezik;
 - c) intézkedjen arról, hogy az Iskola pedagógusai a jövőben már a nyomásgyakorlás látszatának elkerülése érdekében is tartózkodjanak a sajátos nevelési igényű tanuló állapotára hivatkozással más iskola választására való szülői felhívásoktól.

Budapest, 2024. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos